

ФІЛІНЮК АНАТОЛІЙ

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

FILINIUK ANATOLIY

a Doctor Of History, professor, a head of History of Ukraine Department of the Ivan Ohiyenko Kamyanets-Podilskyi National University

Бібліографічний опис:

Філінюк, А. (2021) [Рецензія] Іваневич Л. А. Традиційний одяг українців Поділля (друга половина XIX – початок XXI ст.): історія, класифікація, конструктивно-художні та регіонально-локальні особливості : рукопис. *Народна творчість та етнологія*, 2 (390), 127–129.

Filiniuk, A. (2021) [Review] Ivanevych, L. Traditional Attire of Podillian Ukrainians (Latter Half of the XIXth to Early XXIst Century): History, Classification, and Constructive-Artistic and Regional-Local Features: A Manuscript. *Folk Art and Ethnology*, 2 (390), 127–129.

[Рецензія] Іваневич Л. А. Традиційний одяг українців Поділля (друга половина XIX – початок XXI ст.): історія, класифікація, конструктивно-художні та регіонально-локальні особливості : рукопис

Одним із важливих і пріоритетних напрямів сучасної історичної науки є пізнання та розкриття ролі й місця традиційних комплексів убрання в історико-культурній спадщині українського народу. Ідеться не лише про теоретичний аспект вивчення процесів формування та розвитку народних строїв, а й передусім про практичне використання національних традицій у формуванні сучасного культурно-естетичного профілю українців. Тому у вітчизняній історіографії кінця XX – початку XXI ст. намітилася тенденція репрезентувати локальну та регіональну специфіку культури повсякдення з метою її максимального залучення для формування сучасних художньо-естетичних зразків вжитково-побутової культури. В означеному контексті й полягає актуальність монографічної роботи Л. А. Іваневич.

Монографія складається зі вступу, п'яти розділів (із їх структуруванням на підрозділи) та висновків (як до кожного розділу, так і загальних – до цілої праці), списку використаних джерел, переліку умовних скорочень і додатків. Авторка подала ґрунтовний аналіз історіографії проблеми, стану її наукової розробленості й характеру джерельної бази; визначила теоретико-методологічні засади дослідження; окреслила критерії та особливості визначення територіальних меж історико-етнографічної зони Поділля; розкрила історичні та соціально-економічні умови формування, розвитку й модифікації традиційного вбрання українців регіону (включаючи особливості становлення, вдосконалення й видозмін народних строїв подолян другої половини XIX – початку XXI ст.). У праці подано огляд та загальну характеристику подільського народного костюма другої половини XIX – початку XX ст. в його регіонально-локальних виявах (запропонована єдина узагальнена класифікація всіх

компонентів народної ноші українців Буковинського, Західного, Східного й Центрального Поділля другої половини XIX – початку XX ст.; створено розширені видові класифікації натільного, поясного, плечового й верхнього одягу; головних уборів; взуття; прикрас; поясів і доповнень до одягу); описано матеріали та конструктивно-художні ознаки комплексів традиційної ноші українських селян Поділля (подано характеристику різновидів матеріалів для виготовлення та оздоблення складових народного строю подолян; характерні способи крою й конструкції компонентів убрання; прийоми й техніки нанесення та розміщення декору; розкрито орнаментику й колористику прикрашання подільської ноші, а також класифіковано техніки вишивання – за ознакою частоти використання та домінуючими орнаментальними мотивами). У дослідженні висвітлено загальнонаціональні та регіональні ознаки щоденного, святкового й обрядового традиційних костюмів подолян; специфічні субрегіональні та локально-зональні композиційні техніки створення українських селянських комплексів вбрання Буковинського, Західного, Східного та Центрального Поділля.

Монографія Л. А. Іваневич є одним із перших спеціальних регіональних історико-етнографічних досліджень у вітчизняній історіографії історії культури України, в якому повноформатно і комплексно обсервується традиційний одяг українців Поділля впродовж тривалого хронологічного періоду (друга половина XIV – початок XXI ст.). Праця розкриває нові й маловідомі аспекти історії подільського вбрання, його конструктивно-художні особливості.

У рецензованій монографії узагальнено й проаналізовано значний обсяг наукових напрацювань з означеного питання. Авторка опрацювала і критично переосмислила доробок українських і зарубіжних учених другої половини XIX – початку XXI ст. Для повноцінного пізнання і представлення характерних рис і специфіки традиційного костюма всіх субрегіонів Поділля авторка досконало вивчила методом безпосереднього спостереження народний одяг 64 адміністративних районів дев'яти областей України (восьми – центрально- і південно-східних районів Тернопільської; чотирнадцяти – центральних і південних районів Хмельницької; усіх двадцяти семи районів Вінницької; трьох південних районів Житомирської; трьох західних районів Кіровоградської; одного західного району Миколаївської; трьох північних районів Одеської; трьох західних районів Черкаської та двох північних районів Чернівецької).

Вражає джерельна база праці, представлена чотирма групами різномірних матеріалів, перша з яких – це власноруч опрацьовані авторкою експонати подільських народних ансамблів із фондів і експозиційних колекцій 31-го музею; 6 приватних збірок; польові матеріали 2 центрів і 2 етнографічних лабораторій при вищих навчальних закладах (понад дві тисячі триста світлин). Другу групу складають неопубліковані матеріали з рукописних фондів та маловідомі архівні документи Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАНУ та Державного архіву Хмельницької області; третю формують матеріали й відомості приватного листування української інтелігенції другої половини XIX – середини XX ст.; четверту утворюють фактографічні дані, описи та фотоматеріали періодики, рідкісних видань і закордонних часописів. Особливої уваги заслуговує чималий комплекс джерел, залучених дослідницею із фондів музеїв, центрів етнографічних лабораторій і приватних колекцій, значна кількість із яких уперше вводиться в науковий обіг. Масштабність залучення до аналізу широкого спектра джерел та наукової літератури досить значного хронологічного періоду дали можливість авторці повноцінно розкрити мету й завдання дослідження.

Важливе практичне значення мають розроблені авторкою додатки, які включають такі різновиди: термінологічний словник народних назв елементів подільського строю (усього 561 найменування); графічні карти-схеми побутування характерних компонентів традицій-

ного комплексу вбрання подолян (усього 11 карт); 89 малюнків типів крою та декорування одягу; 31 таблиця оздоблювальних орнаментальних мотивів вбрання українців Поділля; художні реконструкції народної ноші другої половини ХІХ – початку ХХ ст., проекти сучасних моделей одягу з використанням подільських традицій та давні й сучасні світлини компонентів костюма українців Поділля та їх цілісних комплексів (усього 45 малюнків і 535 світлин).

Висновки й результати роботи та окремі її положення вже були частково оприлюднені в раніше опублікованих працях авторки, виступах і доповідях на міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях (конгресах, круглих столах тощо), що свідчить про широкоаспектну й достатню апробацію результатів історико-етнографічного дослідження.

Відзначаючи належний науково-пізнавальний рівень представленої монографічної праці, на нашу думку, праця виграла б за умови представлення графічних карт поширення колористики подільської вишивки жіночого та чоловічого одягу. Подекуди в тексті трапляються редакційно-стилістичні огріхи, що потребували б кращого науково-літературного редагування; часом текст перевантажений фактографічним матеріалом, що ускладнює його сприйняття.

Загалом, монографія Л. А. Іваневич «Традиційний одяг українців Поділля (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.)» є самостійною етнологічною працею, що своїм змістом та висновками істотно розширює корпус вітчизняних напрацювань із царини матеріальної культури українців. Вона збагачує українську етнографію новими науковими обсерваціями регіонально-локального розмаїття й художньо-естетичної своєрідності української культури, розкриває пізнавально-освітній потенціал етнокультури українців.